Gevolgen wetsvoorstel grondgebondenheid voor de melkveehouderij

Tweede Kamerleden Grinwis (ChristenUnie) en Holman (Nieuw Sociaal Contract) kwamen eind deze zomer met hun initiatiefwet over grondgebondenheid en mestafzet. Het wetsvoorstel moet wettelijk regelen dat melkveebedrijven over voldoende grond beschikken voor hun vee en mestproductie. Met het voorstel beogen de indieners met een duidelijke visie te komen voor de Nederlandse landbouw en langdurige zekerheid en duidelijkheid aan boeren te bieden. Bijkomend voordeel is dat Nederland hiermee ook kan voldoen aan de afspraak met Brussel voor een volledig grondgebonden melkveehouderij vanaf 2032.
Vanuit dit wetsvoorstel is het belangrijk om in beeld te krijgen wat het wetsvoorstel voor melkveebedrijven betekent. De VLB-kantoren aaff, Countus en Flynth bundelden hun krachten om dit inzicht te leveren.

Kernpunten wetsvoorstel

Twee gebieden

Het wetsvoorstel onderscheidt:

1. De “Agrarische Hoofdstructuur” (AHS). De focus ligt hier op voedselproductie. Hier geldt een graslandnorm van minimaal 0,2 hectare grasland in 2028, oplopend naar 0,35 hectare grasland of rust-of vanggewas per GVE in 2034.
2. “Maatschappelijke Landbouwgebieden”, (ML). In deze gebieden is sprake van een combinatie van functies, bijvoorbeeld landbouw en natuur. In 2034 geldt hier een maximale veebezetting van 1,5 GVE per hectare. Boeren die aan deze norm voldoen, kunnen een vergoeding van 1.000 tot 2.500 euro per hectare per jaar ontvangen. Boeren in zo’n Maatschappelijk Landbouwgebied kunnen er ook voor kiezen om de graslandnorm te hanteren die geldt binnen de Agrarische Hoofdstructuur. Ze ontvangen dan echter geen jaarlijkse maatschappelijke betaling.

De indieners van het wetsvoorstel verwachten dat ongeveer tweederde deel van de grond in Nederland zal vallen onder de AHS en eenderde deel onder de categorie ML. Het is aan de provincies om de gebieden voor Maatschappelijke Landbouw vast te stellen, in overleg met het Rijk. Dit wordt opgenomen in de Omgevingswet.

Welke grond telt mee onder de graslandnorm?

- gebruikt areaal tijdelijk en blijvend grasland
- vang- en rustgewassen (de vraag is nog op basis van welke lijst)
- landgebruik bij andere agrariër (bijvoorbeeld akkerbouwer) tot 25 kilometer van het bedrijf

Voorstel schema normen AHS

- vanaf 2028: 0,20 hectare per GVE
- vanaf 2030: 0,25 hectare per GVE
- vanaf 2032: 0,30 hectare per GVE
- vanaf 2034: 0,35 hectare per GVE

Mesttransport

Het wetsvoorstel beoogt het aantal mesttransporten te verminderen door het instellen van een afstandslimiet van 100 kilometer vanaf het boerenerf tenzij de afvoer binnen de vervoersregio blijft. Insteek is een mestproductie en mestafzet binnen de ruimte van eigen grond en eigen regio. Mesttransport kan dan alleen plaatsvinden in de Regio Noord (Friesland, Groningen, Drenthe), Regio Midden (Overijssel, Gelderland, Flevoland, Utrecht, Noord-Holland, Zuid-Holland - minus Goeree-Overflakkee) of Regio Zuid (Noord-Brabant, Limburg, Zeeland plus Goeree-Overflakkee). In 2030 volgt een evaluatie over de werking en effectiviteit van deze indeling. Dan kan een eventuele herziening plaatsvinden, mede afgezet tegen de ontwikkelingen van Renure.

Wat is een graslandnorm?

Een graslandnorm geeft aan hoeveel hectare grasland, rust- en vanggewassen een bedrijf minimaal moet hebben per GVE. Zo betekent een norm van 0,35 hectare grasland per GVE dat een bedrijf met 100 GVE minstens over 35 hectare grasland, rust- en vanggewassen moet beschikken. In het wetsvoorstel is een staffel opgenomen voor de omrekening van melkkoeien met een bepaald melkproductieniveau naar GVE. Ter indicatie: op basis van deze staffel staat 1,0 GVE voor een melkkoe met een melkproductieniveau van 8.601 tot 9.100 kilogram melk. De uitersten in de tabel: een koe met een melkproductieniveau onder de 5.599 kilogram staat voor 0,74 GVE en een koe met een melkproductie boven 15.100 kilogram staat voor 1,45 GVE. Een pink telt mee voor 0,53 GVE en een kalf telt voor 0,23 GVE.

Opzet analyse

De VLB-kantoren hebben een analyse gedaan op de bestaande bedrijfsvoering van onze klanten-melkveebedrijven ten opzichte van het (kunnen) voldoen aan de genoemde normen.

De resultaten van de analyse zijn weergegeven in tabel 1: Kenmerken van klassen melkveebedrijven en het wel of niet voldoen aan de graslandnorm. De focus is in eerste instantie gelegd op de normen voor het gebied Agrarische Hoofdstructuur. In dit landbouwgebied staat de voedselproductie voorop.

De beschikbare informatie over de bestaande bedrijfsvoering van onze melkveebedrijven is als uitgangspunt genomen. Op basis van het aantal dieren, het melkproductieniveau en de tabel voor omrekening naar GVE die onderdeel is van het wetsvoorstel, is per bedrijf het aantal GVE bepaald. Het berekend aantal GVE is afgezet tegen de oppervlakte grasland en totale bedrijfsoppervlakte. Het verschil tussen beide is van belang om te kunnen bepalen wat de ‘speelruimte’ van de melkveehouder is. De speelruimte om te kunnen schuiven naar een groter aandeel grasland.

Op basis van het wetsvoorstel geldt bij invoering in 2028 een graslandnorm van minimaal 0,20 hectare grasland per GVE. Deze norm loopt op via minimaal 0,25 hectare in 2030 en minimaal 0,30 hectare in 2032, naar minimaal 0,35 hectare grasland per GVE in 2034. De analyse is zo opgezet dat hieruit blijkt welk aandeel van de melkveebedrijven, in de verschillende jaren met de verschillende normen, op dat moment wel en niet voldoet en door te schuiven in het bouwplan wel of niet kán voldoen.

In de analyse is onderscheid gemaakt in de omvang van de bedrijven op basis van het aantal melkkoeien. Met de volgende klassen: tot 100 melkkoeien, 100 tot 150 melkkoeien, 150 tot 200 melkkoeien, 200 tot 250 melkkoeien en meer dan 250 melkkoeien. Bij de verschillende bedrijfsklassen volgen tegelijkertijd verschillende kengetallen: het melkproductieniveau per koe, de intensiteit in kilogram melkproductie per hectare en het aandeel grasland op het bedrijf. Dit zijn tegelijkertijd de items die bepalen of een bedrijf wel of niet aan de graslandnorm kan voldoen. Vergelijking van de resultaten tussen verschillende regio’s of VLB-kantoren levert minimale verschillen.

In tweede instantie zijn de effecten beoordeeld van een hoger aandeel gras in het teeltplan en vermindering naar de minimale jongveebezetting.

Melkveehouders in de Maatschappelijke gebieden kunnen in plaats van de norm van 1,5 GVE per hectare, die hier volgens het wetvoorstel gaat gelden, ook kiezen voor de graslandnormen uit de Agrarische Hoofdstructuur. Het gevolg is dat, op basis van het wetsvoorstel, geen maatschappelijke vergoeding voor diensten wordt ontvangen. De uitkomsten van deze analyse zijn daarom ook relevant

voor de melkveehouders die verwachten met hun bedrijfslocatie in een Maatschappelijk gebied gevestigd te zijn. Op een later moment wordt specifiek ingegaan op de gevolgen voor melkveebedrijven in de Maatschappelijke gebieden.

Sector analyse huidige stand van zaken

Overall

Indien in 2028 een graslandnorm van 0,20 hectare per GVE wordt gehanteerd, voldoet gemiddeld 96 procent van de melkveebedrijven aan deze norm.

Bij verhoging van de eindnorm naar 0,35 hectare grasland per GVE, volgens het wetsvoorstel vanaf 2034, voldoet nog 60 procent van de bedrijven aan de norm. Het aandeel bedrijven dat bij bestaande bedrijfsvoering niet voldoet, stijgt dus van 4 procent in 2028 naar 40 procent in 2034. Van deze bedrijven die niet aan de eindnorm van 0,35 hectare grasland per GVE voldoen, kan 80 procent via verschuivingen in het bouwplan alsnog voldoen. Op krap twintig procent van de melkveebedrijven die niet aan de norm van 0,35 hectare grasland per GVE voldoen, moet gekozen worden voor het verkrijgen van extra grond of het houden van minder vee.

Klasse	% bedrijven				Melkproductie			Oppervlakte			Benodigd % gras o.b.v. oppervlakte bedrijf 2024			
	2034	2032	2030	2028	2024			2024						
aantal koeien	>=0,35 ha gras / GVE	>=0,30 ha gras / GVE	>=0,25 ha gras / GVE	>=0,20 ha gras / GVE	bedrijf	per koe	per ha	ha gras	ha totaal	% gras	2034	2032	2030	2028
<100	80%	92%	97%	99%	520.446	7.952	12.484	36,58	40,10	88%	64%	55%	46%	37%
	20%	8%	3%	1%	691.289	9.116	19.092	28,13	35,42	76%	92%	78%	65%	52%
100-150	49%	76%	90%	95%	1.039.831	8.674	14.511	64,54	71,50	88%	71%	61%	51%	41%
	51%	24%	10%	5%	1.205.141	9.742	21.801	45,37	55,19	80%	101%	86%	72%	57%
150-200	45%	70%	90%	97%	1.498.841	8.839	15.560	85,05	95,18	87%	75%	64%	53%	43%
	55%	30%	10%	3%	1.707.149	9.777	22.263	63,73	76,74	81%	102%	88%	73%	58%
200-250	36%	62%	73%	85%	1.908.068	8.712	15.640	108,24	118,97	89%	76%	65%	54%	43%
	64%	38%	27%	15%	2.143.608	9.824	24.327	73,19	91,38	78%	113%	97%	81%	65%
>250	24%	43%	73%	80%	3.005.603	8.881	16.425	164,45	181,11	89%	79%	67%	56%	45%
	76%	57%	27%	20%	3.399.175	9.954	23.640	108,39	149,68	74%	110%	94%	79%	63%
alle	60%	80%	91%	96%	842.579	8.254	13.450	53,33	58,83	88%	67%	58%	48%	39%
	40%	20%	9%	4%	1.523.123	9.634	21.686	54,56	69,07	78%	101%	87%	72%	58%
					1.114.130	8.805	16.736	53,82	62,92	84%	81%	69%	58%	46%

= bedrijven voldoen aan de hectarenorm
= bedrijven voldoen niet aan de hectarenorm
= bedrijven kunnen schuiven in het bouwplan
= bedrijven hebben meer grond nodig

Tabel 1: Kenmerken van klassen melkveebedrijven en het wel of niet voldoen aan de graslandnorm

Kleinere en grotere bedrijven

In de klasse bedrijven tot 100 melkkoeien voldoet slechts 20 procent van de bedrijven niet aan de norm van 0,35 GVE per hectare gras.

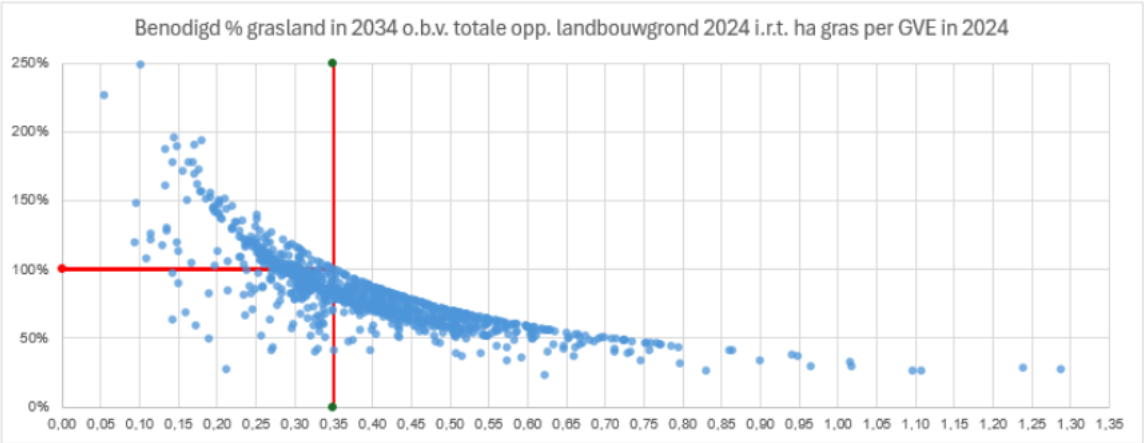
Bij alle klassen grotere bedrijven, dus met meer dan 100 melkkoeien, is het aandeel bedrijven dat niet voldoet zeker de helft of meer. Oplopend tot zelfs een aandeel van 76 procent van de bedrijven dat niet voldoet, in de klasse met meer dan 250 melkkoeien. Hoe groter de bedrijfsomvang in aantal melkkoeien, hoe hoger het aandeel van de melkveebedrijven dat in bestaande vorm niet aan de norm voldoet. Grotere melkveebedrijven zullen dus eerder of vaker moeten beoordelen welke aanpassingen in de bestaande bedrijfsvoering nodig zijn om alsnog aan de graslandnorm te voldoen. Op deze bedrijven zijn de hogere intensiteit in kilogrammen melk per hectare en het kleinere aandeel grasland in het teeltplan hiervoor de belangrijkste oorzaken.

De bedrijven in de klasse tot 100 melkkoeien kunnen aan de norm van 0,35 hectare per GVE voldoen door binnen hun bouwplan te verschuiven naar meer grasland. Melkveebedrijven in de klassen met meer dan 100 melkkoeien kunnen met deze verschuiving naar meer grasland nog tot een norm van 0,30 hectare per GVO opvangen. Deze bedrijven zullen hier bovenop aanvullende maatregelen moeten nemen om de norm van 0,35 hectare (volgens het wetsvoorstel vanaf 2034) te realiseren.

Wijzigen bedrijfsopzet
Wijzigingen in de bedrijfsopzet kunnen ervoor zorgen dat bij ongewijzigde omvang in bedrijfsoppervlakte en veestapel toch aan de graslandnorm kan worden voldaan. Eventueel in combinatie met elkaar.

- Optie groter aandeel grasland

Een optie om de graslandnorm te halen is de keuze voor een groter aandeel grasland in het bouwplan. Bijvoorbeeld ten koste van het aandeel snijmais. Deze optie resulteert in een lagere drogestofopbrengst uit ruwvoer en een lagere KVEM-opbrengst. De melkproductie kan onder druk komen te staan en extra krachtvoerverbruik is een mogelijk gevolg. Kortom, ook inzicht in de financiële gevolgen van dergelijke keuzes is van belang.

- Optie minimaal jongvee

Minder jongvee verlaagt het aantal GVE, waardoor sneller aan de graslandnorm wordt voldaan. Als voorbeeld gaan we uit van ‘minimaal jongvee’. Waarbij alvast de insteek wordt gekozen dat de kalveren één maand op het bedrijf blijven, om ze daarna af te voeren. Dit betreft een jongveebezetting van 0,6 stuks per tien melkkoeien. Gemiddeld betekent dit per klasse in theorie een verlaging van de GVE-bezetting met 10 tot 15 procent. Het betekent dat er hiermee in elke klasse voldoende grond is, indien voor het scenario ‘minimaal jongvee’ gekozen wordt. Let op: bij een deel van de bedrijven zijn er echter bij dat scenario, ook verschuivingen in het bouwplan naar meer gras nodig (zie oranje arceringen). De keuze voor deze optie heeft mogelijk ook andere (financiële) consequenties.

melkproductie per koe per jaar productieklasse			maximale melkproductie/ha bij graslandnorm 2034	
ondergrens	bovengrens	GVE/koe	56% jv	1 mnd jv
0	5599	0,74	16.790	20.035
5600	6099	0,78	17.552	20.783
6100	6599	0,82	18.256	21.463
6600	7099	0,86	18.906	22.084
7100	7599	0,89	19.688	22.891
7600	8099	0,93	20.249	23.410
8100	8599	0,96	20.949	24.123
8600	9099	1,00	21.436	24.561
9100	9599	1,03	22.068	25.197
9600	10099	1,07	22.493	25.570
10100	10599	1,10	23.067	26.141
10600	11099	1,14	23.441	26.460
11100	11599	1,17	23.966	26.977
11600	12099	1,21	24.296	27.252
12100	12599	1,24	24.778	27.723
12600	13099	1,28	25.071	27.962
13100	13599	1,31	25.515	28.393
13600	14099	1,35	25.776	28.601
14100	14599	1,38	26.187	28.997
14600	15100	1,42	26.423	29.181

Tabel 2 Maximale melkproductie per hectare

- Optie productieverhoging

Zoals uit tabel 2 te lezen is heeft – naast het aandeel jongvee – ook de melkproductie/koe invloed op de maximale melkproductie per ha. En daarmee op het rendement. De melkproductie/koe is in de verdere analyse van grote invloed.

Daarom in de volgende hoofdstukken een verdiepende financiële analyse van de effecten. Deze analyse wordt per “gebied” uitgevoerd vanuit verschillende start situaties.

Impactanalyse graslandnorm in AHS

De doorrekening van de graslandnorm voor de Agrarisch HoofdStructuur (AHS) is bedrijfsspecifiek. In deze analyse rekent de VLB een tweetal voorbeeld scenario's door op basis van vaste uitgangspunten. De scenario's zijn berekend voor een "gemiddeld" melkveebedrijf, voor zover er een gemiddeld bedrijf bestaat.

Hiervoor is gerekend met een bedrijf dat in 2034 aan de normen kan voldoen in de categorie van 100 tot 150 melkkoeien. Bedrijven die doorgerekend zijn, betreffen bedrijven die een aanpassing vergen om de norm in 2034 te halen. In het eerste scenario is gerekend dat een bedrijf enkel het bouwplan moet aanpassen. In het tweede scenario volstaat bouwplan aanpassing – meer gras, minder mais – niet en zal het bedrijf ook moeten krimpen. Mogelijk dat tweede bedrijf meer grond kan verwerven, gezien de beschikbaarheid van grond is dit bedrijfsspecifiek en niet meegerekend in de analyse.

De marktprijzen zijn gebaseerd op KWIN, of waar deze ontbreekt een 3-jarig historie. De productiecijfers (melk, voer, ruwvoerkwaliteit) zijn gebaseerd op de gerealiseerde cijfers 2024.

Bouwplan aanpassen

125 koeien	48,6 ha gras	2.115 m^3 mestafzet
70 jongvee	11,4 ha mais	

Voor dit scenario is een voorbeeldbedrijf met 125 melkkoeien en 70 stuks jongvee (28% vervanging) op 60 ha grond doorgerekend. Bij 81% grasland is er 11,4 ha maisland aanwezig. De melkproductie is 9.800 kg melk/koe. Het bedrijf is hiermee net zelfvoorzienend voor ruwvoer.
Bij een ureum van 18 moet dit bedrijf in 2026 – zonder derogatie – totaal 2.115 m^3 drijfmest afvoeren. Om aan de graslandnorm te voldoen moet dit bedrijf het bouwplan bijstellen naar 94% grasland. Er is dan nog ruimte voor 4 ha mais naast de 56 ha grasland. Het gevolg is dat de ruwvoerproductie en daarmee het rantsoen van de veestapel veranderd.

Doordat het bedrijf aan de normen kan voldoen door enkel het bouwplan aan te passen blijft de veestapel op het huidige niveau.

De ruwvoerproductie daalt fors. De drogestofopbrengst van grasland ligt aanzienlijk lager dan van snijmais. Iedere ha die omgezet wordt levert circa 4.600 kg ds minder op, op basis van gemiddelde opbrengstcijfers. Het bedrijf was zelfvoorzienend voor de ruwvoerpositie, maar na de wijziging van het bouwplan niet meer. Er zal zo'n 34 ton ds ruwvoer aangekocht moeten worden.

De bewerkingskosten van grasland en maisland zijn nagenoeg gelijk. Een aanpassing van het bouwplan heeft daarom geen impact. Wel zit er een verschil in berekende kosten voor afschrijving en arbeid en betaalde kosten voor loonwerk. Maisland leidt vaak tot hogere loonwerkkosten, uitgaven. Bij grasland kan meer werk met eigen machines en arbeid verricht worden, berekende kosten.

Daarnaast heeft gras een andere voederwaarde dan mais. Het energieniveau van het rantsoen daalt – 983 VEM/kg ds snijmais naar 923 VEM/kg ds graskuil – en de eiwitvoorziening stijgt. Doordat het bedrijf ruwvoer tekortkomt kan het nog snijmais bijkopen, zodat de impact op het rantsoen iets beperkt blijft. Als de lagere energievoorziening niet gecorrigeerd wordt met meer krachtvoer zal de melkproductie per koe met zo'n 65 kg/koe/jaar dalen.

Doordat gras(kuil) een hoger eiwitniveau bevat dan maiskuil, kan via krachtvoer op eiwit aankoop bespaard worden. Vanuit het totale rantsoen bekeken, kan het eiwitniveau van het aangekochte krachtvoer dalen van 17% naar 14,5%. Uitgangspunt is om de 155 RE in het rantsoen te hanteren, conform de afspraken in het voerspoor. Krachtvoer met een hoger eiwitniveau heeft een hogere prijs. Deze aanpassing leidt hier tot een besparing van € 6.263 op jaarbasis.

Tot slot wordt op grasland meer kunstmest gebruikt dan op maisland. In 2024 was dit verschil 125 kg N uit kunstmest per ha. Uitgaand van de meest gebruikte kunstmestvorm, KAS, leidt dit tot € 1.120 extra kosten.

Thema	Aantal	Mutatie	Prijs	Schade
Ruwvoerproductie	7,4 ha	-4.630 kg ds/ha	€ 0,16	€ 5.482
Energievoorziening	125 mk	-65 kg melk/koe/jaar	€ 0,49	€ 3.993
Eiwitvoorziening	334 ton	2,5% lager RE krachtvoer	€ 1,87	€ -6.263
Kunstmest	7,4 ha	463 kg KAS/ha	€ 0,35	€ 1.120
		Totale schade op bedrijfsniveau		€ 4.332

Toelichting: Een negatieve "schade" betreft een voordeel voor de veehouder

Bouwplan aanpassen én krimp veestapel

160 koeien
88 jongvee

48,6 ha gras
11,4 ha mais

3.401 m^3 mestafzet

Voor dit scenario is een voorbeeldbedrijf doorgerekend met een gelijk grondgebruik, maar intensiever uitgangspunt. Met 160 melkkoeien en 88 stuks jongvee op 60 ha grond komt dit bedrijf structureel 211 ton drogestof ruwvoer tekort. Dit bedrijf moet – zonder derogatie – jaarlijks – zo'n 3.401 m^3 drijfmestafvoeren bij een ureum van 18.

Om aan de graslandnorm te voldoen moet dit bedrijf het bouwplan bijstellen naar 100% grasland én aanvullend moet het krimpen naar 134 melkkoeien inclusief jongvee. Doordat het aantal stuks vee verandert, daalt de melkproductie fors en heeft de aanpassing ook gevolgen voor de omzet & aanwas en de veekosten.

De drogestofopbrengst, het energieniveau en het eiwitniveau veranderen iets meer dan in het eerste voorbeeldbedrijf. Dit komt omdat de laatste 4 ha snijmais bij dit bedrijf ook verdwijnt. Tegelijk rekent het complexer omdat het bedrijf al voer tekortkwam en de veestapel krimpt, waardoor minder voer nodig is. Netto gevolg van deze aanpassing is dat het bedrijf voorheen 211 ton ds aankocht en nu nog 112 ton ds tekortkomt. De uitgaven voor ruwvoeraankoop dalen daardoor met € 15.840 per jaar.

Melkproductieverlies is voor dit bedrijf niet alleen het gevolg van een lagere energiedichtheid, het is vooral de krimp in koeien. De totale melkproductie daalt met 264.200 kg melk.

De besparing op krachtvoerkosten komt enerzijds uit 2% lager eiwitniveau en anderzijds uit 70 ton krachtvoer minder aankoop als gevolg van de kleinere veestapel. De verlaging van het eiwitniveau leidt tot een besparing van € 5.340. Uitgaand van een prijs van € 33 per 100 kg voor krachtvoer is de besparing van 70 ton krachtvoer zo'n € 23.170. De totale besparing komt uit op € 28.510 per jaar.

De bewerkingskosten blijven gelijk, net als in het eerste voorbeeldbedrijf. De kunstmestkosten nemen toe, bij dit voorbeeldbedrijf over 11,4 ha. Een toename in de kosten van € 1.847.

Als gevolg van de kleinere veestapel daalt ook de omzet & aanwas. Bij een gelijkblijvende veestapel is geen sprake van aanwas, dus blijft de veeverkopen over. Dit is gemiddeld € 281 per koe, inclusief verkoop van kalveren. Bij een krimp van 26 melkkoeien is dit een verlies van € 7.306 omzet. Hieraan gekoppeld dalen ook de veekosten. Per koe wordt jaarlijks € 375 uitgegeven aan veekosten, exclusief mestafzet en externe jongveeopfok.

Tot slot dalen de mestafzetkosten. Als gevolg van de minder intensieve bedrijfsvoering kan 1.235 m^3 minder mest afgevoerd worden. Op basis van een prijs van € 20 per m^3 leidt dit tot een besparing van € 24.700

Thema	Aantal	Mutatie	Prijs	Schade
Ruwvoeraankoop		-99.000 kg ds	€ 0,16	€ -15.840
Melkproductieverlies		-264.206 kg melk	€ 0,49	€ 129.471
Krachtvoerkosten		-2% eiwit en -70 ton	€ 0,33	€ -28.510
Kunstmest	11,4 ha	463 kg KAS/ha	€ 0,35	€ 1.847
Veeverkopen	26 mk	€ 281 per koe		€ 7.306
Veekosten	26 mk	€ 375 per koe		€ -9.750
Mestafzet	1.235 m3		€ 20	€ -24.700
		Totale schade op bedrijfsniveau		€ 59.824

Toelichting: Een negatieve "schade" betreft een voordeel voor de veehouder

Optimalisatie

Het uitgangspunt in deze doorrekening is geweest dat de bedrijfsvoering niet aanvullend wijzigt. De praktijk wijst uit dat veehouders in zullen spelen op de wetgeving en een nieuwe optimale balans zullen zoeken in hun bedrijf. Enkele van deze aanpassingen is een indicatie van doorgerekend.

- Productie per koe verhogen leidt tot een hogere GVE norm per koe. Tegelijk kan bij een hogere productie per koe – en een gelijk jongveepercentage – meer melk per ha geproduceerd worden. Hoe hoger de melkproductie, hoe lager de potentie. Van 8.000 kg melk/koe naar 9.000 kg melk/koe levert 1.200 kg melk/ha meer op. Van 11.000 kg melk/koe naar 12.000 kg melk/koe levert nog zo'n 860 kg melk/ha meer op.
- Minder jongvee biedt meer ruimte voor melkvee. Bij de introductie van het fosfaatrechtenstelsel is deze beweging ook waargenomen. Bij 10% minder jongvee, dus van 6 stuks per 10 melkkoeien naar 5 per 10 melkkoeien, kan er zo'n 950 kg melk per ha meer geproduceerd worden.
- Jongvee volledig uitbesteden. Ook een jongveeopfokbedrijf zal naar verwachting onder deze wetgeving vallen. Dit staat niet beschreven in het wetsvoorstel. Echter vanuit de reikwijdte van het fosfaatrechtenstelsel is dit wel te verwachten. Wel kan een separaat jongveebedrijf een alternatief zijn voor grond buiten de 25 km zone.
- Grond van een akkerbouwer of hobbyboer in de regio op naam nemen. Eventueel om eigen krachtvoer te telen. Hier is het belangrijk om te vermelden dat dit grote fiscale en/of juridische impact kan hebben. Dit moet iedere individuele ondernemer afstemmen met een fiscalist of jurist. De gevolgen voor bijvoorbeeld de landbouwvrijstelling, de bedrijfsopvolgingsregeling of pachtwet zijn vaak vele malen groter dan de grondgebondenheid.

Break-Even

De wet grondgebondenheid zal de markt van grond, voer en mestafzet beïnvloeden. De invloed op de grondmarkt is geen goede indicatie van te geven. Dit hangt samen met de beschikbaarheid van grond in de nabije regio. De verschillende stoppersregelingen van de afgelopen jaren hebben hierin ook invloed.

Het wetsvoorstel zal ruwvoerprijs naar verwachting niet beïnvloeden. Doordat intensieve bedrijven nu meer (gras)land aan hun bedrijf moeten koppelen daalt de vraag. Tevens zal de vraag stijgen als gevolg van de lagere opbrengst van gras in vergelijking met mais.

De mestmarkt is de meest volatiele markt. Een daling in het aanbod van mest kan de druk op de mestmarkt verlagen en dus de prijs doen zakken. Het eerste voorbeeldbedrijf is met een prijsdaling van € 2,05 per m^3 al volledig gecompenseerd voor het lagere bedrijfssaldo. Voor het intensievere, tweede, voorbeeldbedrijf zal de prijs voor mestafzet € 27,6 per m^3 moeten dalen om break-even te draaien.

Impactanalyse grondgebondenheid ML

In het wetsvoorstel staat een beschrijving van gebieden waar Maatschappelijke Landbouw (ML) plaats kan vinden. De provincie is aan zet om deze gebieden in te kleuren, in afstemming met het rijk. In deze gebieden kan iedere veehouder de komende 9 jaar vrijwillig kiezen om naar 1,5 GVE/ha te extensiveren met de bijbehorende beloning. Vanaf 2034 gaat de GVE norm van 1,5 voor iedere veehouder gelden.

De grondgebondenheid in de ML-gebieden is anders dan de graslandnorm in de Agrarische Hoofdstructuur (AHS). In de AHS tellen alleen gras, rust- en vanggewassen. In de ML gebieden telt elke ha mee voor de GVE-norm.

Voorbeeldregio's die benoemd zijn in de memorie van toelichting zijn onder andere veenweide, beekdalen en overgangsgebieden rondom Natura2000. De beekdalen zijn veelal zandgrond, welke een heel andere uitgangspositie hebben dan veenweidebedrijven.

In deze ML-gebieden kunnen ondernemers aanvullend beloond worden voor maatschappelijke diensten. De memorie van toelichting spreekt over weidevogelbeheer, kruidenrijkgrasland, of landschapselementen. Deze extra diensten staan naast de extensivering naar 1,5 GVE/ha. De vergoeding voor deze aanvullende diensten zal kostendekkend moeten zijn. In deze analyse worden geen aanvullende diensten doorgerekend, enkel de extensivering. Daarom is hier enkel de basis vergoeding á € 1.000/ha ingerekend terwijl hogere vergoedingen mogelijk zijn.

In deze analyse heeft de VLB een doorrekening gemaakt voor een 100% graslandbedrijf op veengrond. En een doorrekening van een gemiddeld bedrijf op zandgrond.

De marktprijzen zijn gebaseerd op KWIN, of waar deze ontbreekt een 3-jarig historie. De productiecijfers (melk, voer, ruwvoerkwaliteit) zijn gebaseerd op de gerealiseerde cijfers 2024.

Veenweidebedrijf

120	koeien	60	ha gras	1.870	m^3 mestafzet
66	jongvee	0	ha mais		

Voor deze doorrekening zijn referentiecijfers gebruikt van enkel veenbedrijven. De melkproductie op veenbedrijven ligt iets lager dan gemiddeld in Nederland, 8.906 kg melk/koe. Met 120 melkkoeien en jongvee komt dit bedrijf op 145 GVE. Met 60 ha grasland komt dit bedrijf op 0,41 ha gras/GVE en voldoet dit bedrijf hiermee al aan de graslandnorm voor de AHS van 0,35 ha/GVE.

Extensiveren kan via 2 routes; minder vee of meer grond. Beide routes worden doorgerekend.

Minder vee op een gelijkblijvend areaal leidt tot een inkrimping van 120 naar 74,5 melkkoeien, waarbij ook het jongvee op het bedrijf blijft. Dit zet een forse druk op de omzet terwijl de vaste kosten voor gebouwen en de bewerkingskosten voor de grond gelijk blijven. Als gevolg van de krimp zijn er geen mestafzetkosten meer. Daarnaast is een extensiveringsvergoeding ingerekend van € 1.000/ha. De onderkant van de beschreven vergoeding in de memorie van toelichting. Ondanks deze vergoeding daalt het bedrijfsrendement met € 93.000. Zelfs bij een vergoeding van € 2.500/ha daalt het bedrijfsresultaat ligt, met zo'n € 3.000/jaar. Hoewel deze hoogst benoemde vergoeding beschreven staat als vergoeding voor aanvullende diensten, naast de extensivering.

Uitgaand van de basis extensiveringsvergoeding van € 1.000/ha is een krimp met 38% van de veestapel te groot en doet het bedrijfsresultaat fors dalen.

Om de bestaande veestapel van 120 melkkoeien op peil te houden moet het areaal uitgebreid worden van 60 naar 96,7 ha grasland. Het bedrijf komt daarmee uit op een de 1,5 GVE/ha. Dit zal leiden tot een fors ruwvoeroverschot, tenzij de ruwvoerproductie/ha fors daalt en de opname stijgt. Het bedrijf zal een nieuwe balans moeten vinden in ruwvoerproductie en de samenstelling van het rantsoen.

Deze gewijzigde bedrijfsopzet zal daarom gevolgen hebben voor het dagelijks management van de

veestapel. Om het ruwvoer te benutten op het eigen bedrijf zal de krachtvoergift dalen. En om maximaal ruwvoer in de koe te krijgen tegen minimale kosten zal meer focus op weidegang gelegd worden. Ondanks deze aanpassing kan de ruwvoeropbrengst dalen tot zo'n 8.300 kg ds/ha om het bedrijf zelfvoorzienend te houden.

De verhoging van het aandeel ruwvoer in het rantsoen levert een besparing op van krachtvoerkosten, maar zal ook de melkproductie per koe doen dalen. Uitgaand van een daling van 27 kg krachtvoer/100 kg melk naar 20 kg, kan de ruwvoeropname circa 2 kg ds/koe stijgen. Per saldo daalt de energiedichtheid van het rantsoen, wat de melkproductie met zo'n 1.600 kg/koe/jaar zal doen dalen.

De bemesting van de percelen zal fors lager zijn, rond gerekend vanaf de N-balans. Daarmee kan volstaan worden met dezelfde hoeveelheid kunstmest, verdeeld over een groter areaal. Wel zal een groter areaal bewerkt – oogsten, bemesten, slootreinigen – moeten worden. Deze extra bewerkingskosten bedragen circa € 1.000 per extra ha.

Belangrijk uitgangspunt is de prijs die aan grond toegerekend wordt. Koop van de grond zet een forse druk op de liquiditeit vanuit de aflossing. Echter zijn dit geen kosten, het perceel "komt naar je toe". Dit kan resulteren in een tekort in de kasstroom bij een goed rendement. Als uitgangspunt is daarom de pachtnorm 2025 gehanteerd, in dit scenario voor de regio Hollands/Utrechts weidegebied. Aanvullend is alleen met de GLB-basispremie gerekend omdat een eventuele eco-premie een vergoeding is voor aanvullende diensten.

Thema	Aantal	Mutatie	Prijs	Schade
Melkproductieverlies		-191.039 kg melk	€ 0,49	€ 93.609
Ruwvoeraankoop		-28.320 kg ds	€ 0,16	€ -4.530
Krachtvoerkosten		-112 ton	€ 0,33	€ -37.138
Kunstmest			€ 0,35	€ 0
Mestafzetkosten	1.868 m3		€ 20	€ -37.368
Bewerkingskosten	37 ha		€ 1.000	€ 37.000
Pacht	37 ha		€ 1.049	€ 38.813
GLB extra ha's	37 ha		€ 160	€ -5.920
Extensiveringsvergoeding	96,7 ha		€ 1.000	€ -96.700
		Totale schade op bedrijfsniveau		€ -12.234

Over het geheel heeft dit bedrijf een negatieve schade en dus een klein voordeel van deze aanpassing. Belangrijke kanttekening hierbij is de beschikbaarheid van grond en de prijs voor deze grond. Op basis van de gekozen uitgangspunten is de break-even grondprijs € 1.375/ha. Als de pachtprijs hoger wordt leidt de voortzettende ondernemer verlies als gevolg van het wetsvoorstel.

Natura2000 overgangsbedrijf – krimp veestapel

130 koeien
72 jongvee

49 ha gras
11 ha mais

2.302 m^3 mestafzet

Voor deze regio is een zandbedrijf als uitgangspunt gekozen. De intensiteit is hier gemiddeld iets hoger, zodat op dezelfde 60 ha grond nu 130 melkkoeien de startsituatie is. De koeien produceren 9.976 kg melk/koe/jaar. Dit bedrijf heeft in de startsituatie 0,29 ha gras/GVE. Bij aanpassing naar 100% gras in het bouwplan, kan dit bedrijf net voldoen aan de norm van 0,35 ha gras/GVE. Om aan de grondgebondenheid van de Maatschappelijke Landbouw (ML) regio te voldoen moet dit bedrijf extensiveren. Dit kan weer via de route van minder vee of meer grond.

Bij gelijkblijvend areaal van 60 ha zal de veestapel moeten krimpen van 130 naar 70 koeien. Voor de ML regio tellen alle ha's mee en niet alleen grasland, vang- en rustgewassen. Een aanpassing van het bouwplan is niet noodzakelijk. Echter ontstaat er een groot ruwvoeroverschot met 70 koeien en 39 stuks jongvee op 60 ha grond.

Dit bedrijf kan overwegen om een deel van het krachtvoergebruik zelf te telen in de vorm van graan. Stel dat 25% van het krachtvoer zelf geteeld wordt. In dit geval is er ruimte voor 5,8 ha graan. Er resteert nog 54,2 ha voor de ruwvoerteelt.

Vanuit de lagere bemesting – en vanuit het ruwvoeroverschot – zal de drogestof opbrengst per ha dalen. Vanuit de N-balans kan de aankoop van kunstmest gehalveerd worden, om de ruwvoerproductie in balans te brengen met de ruwvoerbehoefte. Uit analyses blijkt dat het aannemelijk is dat deze lagere bemesting de ruwvoerkwaliteit ten aanzien van energie en eiwitgehalte met 5% verlaagd. Deze lagere ruwvoerkwaliteit beïnvloedt de melkproductie per koe negatief.

Naast de fors lagere melkproductie – vanuit minder koeien en een productiedaling/koe – en lagere veeverkopen wordt er ook fors bespaard op de kosten. De aankoop van ruwvoer en mestafzet vervallen helemaal. De kosten voor krachtvoer daalt deels als gevolg van de eigen teelt, hoewel hiervoor wel opslag en verwerkingskosten ingerekend zijn. Daarnaast leidt de krimp van de veestapel tot lagere aankoop van krachtvoer en lagere veekosten.

Belangrijk uitgangspunt is de prijs van mestafzet. Deze is ingerekend op € 20/m^3. Als dit uitgangspunt aangepast wordt naar een mestafzetprijs van € 35/m^3, wordt de schade lager. De schade daalt dan van € 116.000 naar € 82.000 per jaar.

Een 2e variant van dit scenario is ingevoegd voor een intensievere startsituatie. Als startsituatie is hier gerekend met een bedrijf van 150 melkkoeien op dezelfde 60 ha. De melkproductie is in dit scenario 11.000 kg melk/koe/jaar. Het verlies van saldo – bestaand uit onderstaande opbrengsten minus de benoemde directe kosten – leidt hier tot een grotere schade ten aanzien van het bedrijfsresultaat.

Thema	Prijs	Mutatie (scenario 'basis')	Basis	Intensief
Melkproductieverlies	€ 0,49	-622.749 kg melk	€ 305.147	€ 469.109
Veeverkopen	€ 280	-60 melkkoeien	€ 16.800	€ 23.520
Ruwvoeraankoop	€ 0,16	-22.385 kg ds	€ -3.582	€ -23.788
Krachtvoerkosten	€ 0,31	-210 ton	€ -65.310	€ -104.959
Veekosten	€ 375	-60 melkkoeien	€ -22.500	€ -31.500
Mestafzetkosten	€ 20	- 2302 m3	€ -46.032	€ -67.340
Kunstmest	€ 0,35	- 23 ton	€ -8.241	€ -10.331
Extensiveringsvergoeding	€ 1.000	60 ha	€ -60.000	€ -60.000
		Totale schade op bedrijfsniveau	€ 116.282	€ 194.711

Kanttekening in deze berekening is het areaal dat gebruikt wordt voor de ruwvoerproductie. Vanuit de voerbehoefte kan volstaan worden met 15 ha minder grasland. Als deze 15 ha voor andere teelten ingezet kan worden kan hier een aanvullend saldo gerealiseerd worden. Dit zal echter de schade niet volledig dekken, aangezien er dan € 7.700 per ha saldo gerealiseerd moet worden. Dit is geen reële verwachting. Bij een saldo van € 1.500 á € 2.000 per ha zal de schade met zo'n € 30.000 verlaagd kunnen worden.

Het negatieve effect zal er toe leiden dat bedrijven op zoek gaan naar aanvullend areaal om aan hun bedrijf te binden. Dit scenario volgt hieronder.

Natura2000 overgangsbedrijf – uitbreiding areaal grond

130 koeien
72 jongvee

49 ha gras
11 ha mais

2.302 m^3 mestafzet

Bij behoud 130 melkkoeien moet dit bedrijf groeien van 60 ha naar 108 ha. De effecten van het krimp scenario zijn ook in dit scenario van toepassing. Te weten:

- Er ontstaat een groot ruwvoeroverschot. Om voerbehoefte in te vullen kan de opbrengst per ha zakken van 12.300 kg drogestof/ha naar 7.800 kg drogestof/ha.
- De ruwvoerkwaliteit ten aanzien van energie en eiwit is met 5% verlaagd als gevolg van de lagere bemesting.

- De krachtvoerbehoefte wordt met 25% ingevuld vanuit eigen geteeld graan. Bij een veestapel van 130 koeien kan 11 ha graan benut worden.
- Uitbreiding van areaal is afhankelijk van de beschikbaarheid van grond en de bijbehorende prijs.
- Eventuele akkerbouwmatige teelten met een goed saldo zijn niet ingerekend, maar behoren mogelijk wel tot de opties. De mogelijkheden worden sterk bepaald door de grondsoort en welke teelten dit toelaat.

Doordat de melkproductie slechts beperkt daalt als gevolg van de ruwvoerkwaliteit is het omzetverlies beperkt. Het verlies van zo'n 87.000 kg melk leidt tot een omzetdaling van € 42.700 per jaar. De totale omzet stijgt als gevolg van 48 ha extra GLB-basispremie en 108 ha extensiveringsvergoeding á € 1.000 per ha. De totale omzet stijgt met € 72.248 per jaar.

De kosten nemen echter toe. Ondanks een daling van de mestafzetkosten en de voerkosten. De extra ha's leiden tot hogere bewerkingskosten. Hiervoor is naast de marginale bewerkingskosten voor grasland ook € 1.500 bewerkingskosten voor graanland meegenomen en € 1.000 per ha aan zaai en teeltkosten voor dit graan. Over 83 ton eigen geteelde krachtvoer is 7 cent opslag en bewerkingskosten gerekend.

Ook hier zijn de uitgangspunten voor pacht en mestafzetprijs erg bepalend. De grond is berekend op basis van de pachtnorm 2025, in dit scenario voor de regio Oostelijk veehouderijgebied. Aanvullend is alleen met de GLB-basispremie gerekend omdat een eventuele eco-premie een vergoeding is voor aanvullende diensten. Mestafzet is weer voor € 20 per m^3 ingerekend, zoals ook bij de andere scenario's.

Thema	Mutatie (scenario 'basis')	Prijs	Schade
Melkproductieverlies	-87.217 kg melk	€ 0,49	€ 42.736
Ruwvoeraankoop	-22.385 kg ds	€ 0,16	€ -3.582
Krachtvoerkosten	-100 ton	€ 0,27	€ -27.060
Mestafzetkosten	- 2302 m3	€ 20	€ -46.032
Kunstmest	- 16 ton	€ 0,35	€ -5.570
Bewerkingskosten	+ 47 ha	€ 1.500	€ 71.100
Pacht	+ 47 ha	€ 924	€ 43.798
Extensiveringsvergoeding	108 ha	€ 1.000	€ -108.000
		Totale schade op bedrijfsniveau	€ -32.610

Netto levert dit scenario een voordeel voor de veehouder op van € 32.610 per jaar bij de gekozen uitgangspunten. Bij een hogere mestafzetprijs als uitgangspunt neemt dit voordeel verder toe. Bij een hogere pachtprijs voor grond neemt het voordeel af. Bij de gekozen uitgangspunten is de break-even pachtprijs € 1.529/ha/jaar.

Kanttekening in deze berekening is het areaal dat gebruikt wordt voor de ruwvoerproductie. Vanuit de voerbehoefte kan volstaan worden met 22 ha minder grasland. Als deze 22 ha in samenwerking met een akkerbouwbedrijf gebruikt worden, kan deze voor andere teelten ingezet worden. Er zal dan aanvullend saldo gerealiseerd worden. Het extra gerealiseerde saldo zal het bedrijfsrendement en daarmee ook de break-even pachtprijs verder doen stijgen.

Slotbevindingen

De VLB brengt met deze analyse gevolgen van het wetsvoorstel in beeld. Zonder zelf een standpunt in te nemen als voor- of tegenstander van de wet. Welk doel de wet dient en welke alternatieven de sector te bieden heeft is aan de politiek en belangenbehartiging.
Mocht dit wetsvoorstel ingevoerd worden, dan voorziet de VLB – vanuit de expertise van haar leden – een aantal algemeen geldende aandachtspunten. Enkele aandachtspunten blijven ook van belang als dit wetsvoorstel niet aangenomen wordt.

Circa 18% van de bedrijven kan niet volstaan met het aanpassen van het bouwplan. Deze bedrijven moeten of meer grond in gebruik nemen of minder vee gaan houden. Vanuit de voorbeeldscenario's heeft het houden van minder vee een grote impact op het rendement. Het verwerven van extra grond is voor deze bedrijven daarom essentieel. Vanuit de historie blijkt ieder jaar circa 3% van de agrarische bedrijven te stoppen. Vanuit stoppersregelingen kan dit aandeel in 2025 en 2026 hoger liggen.

- Aandachtspunt is flankerend beleid om de structuur in de landbouw te begeleiden. De grond van stoppende bedrijven is nodig om gedwongen krimp van melkveebedrijven te voorkomen. En welke rol hebben de verschillende overheden die zelf over grond beschikken hierin?

Er is in de doorrekeningen geen rekening gehouden met concept toeslagen op de melkprijs. De biologische melkprijs is hoger dan gangbaar. Ook melkstromen als PlanetProof, Beter voor, of Ik-Wil-Eerlijke-Zuivel betalen een goede toeslag. Als 1/3 deel van Nederland aangewezen wordt als Maatschappelijke Landbouw regio ontstaat er veel aanbod in de diverse duurzame melkstromen. Wat is het effect van dit grote aanbod op de toeslag die afnemers kunnen betalen?

- Aandachtspunt is afzet van duurzame melkstromen stimuleren en ondersteunen. De afzetmarkt van deze melkstromen moet fors groeien om het aanbod op te kunnen vangen.

De vergoeding voor de extensivering is als een algemeen geldend bedrag beschreven in het wetsvoorstel. De doorgerekende voorbeelden geven een indicatie dat de deze vergoeding soms wel en soms niet toereikend is. Dit verdiend nader onderzoek en kan mogelijk leiden tot differentiatie van de vergoeding per regio. Daarnaast is vanuit de doorrekening duidelijk dat de vergoeding structureel nodig is. Onzekerheid over de toekomst van deze vergoeding zal demotiverend werken voor ondernemers.

- Aandachtspunt is de lange termijn borging van de extensiveringsvergoeding. Waarbij aandacht moet zijn voor de vergoeding van de extensivering, separaat van een vergoeding voor aanvullende maatschappelijke diensten.

In de maatschappelijke landbouwgebieden geldt niet de graslandnorm, maar een grondgebondenheid. In deze ML gebieden ontstaat het risico dat grasland omgezet wordt in akkerbouw. Enerzijds vanuit een ruwvoeroverschot en anderzijds vanuit de financiële noodzaak. Dit biedt kansen voor het telen van voedsel in plaats van voer, of voor biobased materialen telen. Deze optie past daarmee in de maatschappelijke ontwikkelingen.

- Aandachtspunt is het behoud van grasland en eventuele gevolgen voor grond- en oppervlaktewater.

Tot slot verdienen de fiscale en juridische gevolgen van alle wetten – integraal samen – aandacht. Het wetsvoorstel stimuleert ondernemers om aanvullend grondgebruik te registreren. Middels aankoop of via (kortlopende) pacht.
Het risico ontstaat dat ondernemers grond via een grondgebruiksverklaring registreren. Deze "simpele" oplossing brengt grote juridische risico's met zich mee. Maar ook bij verpachting of teeltpacht zijn er grote gevolgen voor onder andere Landbouwvrijstelling en Bedrijfsopvolgingsregeling. De pachtwet en de voorwaarden voor het GLB – welke toestemming van de grondeigenaar verplicht stellen – maken het nog complexer en risicovoller. Dit geheel is complex en vraagt een separaat onderzoek. Ook in de samenwerking tussen melkveehouders en akkerbouwers is dit een veelvuldig aangekaart probleem.

- Aandachtspunt is het samenspel van alle wetten die grondgebruik raken. Wat de ene wet stimuleert wordt door een andere wet geblokkeerd. Resulterend in grote financiële risico's voor ondernemers, op zoek naar de best passende bedrijfsopzet.